

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ ΜΟΝΑΧΟΥ

Μητροπολίτου Μεσογαίας και Λαυρεωτικής Νικολάου¹

Είναι ή τρίτη φορά που μοῦ δίνεται ή εύκαιρία να βρεθῶ ανάμεσα σας ως αδελφός που προέρχεται από ἄλλη παράδοση, τήν Ὁρθόδοξη Ἑλληνική παράδοση, ανάμεσα σε αδελφούς που ἐνῶ ζοῦνε στον Δυτικό κόσμο με ἄρκετά διαφορετικές προκλήσεις και ἐρεθίσματα, ὅμως συμβαίνει να ἔχουμε τήν ἴδια ἀγάπη, να ζοῦμε ἀνάλογες εὐαισθησίες, να μοιραζόμαστε τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον. Σε ὅλους μας, τὸ Ἅγιον Ὄρος ἔχει μιλήσει βαθιά και με τις φυσικές ὁμορφιές του, και με τις ἱστορικές ἰδιαιτερότητές του, και με τὸν τρόπο και τὰ σχήματά του, και με τις διαχρονικές ἀντοχές του, ἰδιαίτερα ὅμως με τήν πνευματική χάρι του. Τὸ Ὄρος ἐντυπωσιάζει, ξεκουράζει, προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον και τὸν θαυμασμό, ἐμπνέει, σε ὑποχρεώνει να τὸ ἀγαπήσεις και σε ἀναγκάζει να θελήσεις να τὸ ξαναεπισκεφτεῖς. Κάποιους, ὅπως τοὺς περισσότερους ἀπὸ ἐσᾶς, τοὺς ὀδηγεῖ σε ἔντονους προβληματισμούς, σε ἀναθεώρηση τῆς πίστεως, τῆς ζωῆς, τῶν βασικῶν ἀντιλήψεων. Κάποιους, ὅπως ἐμένα, μᾶς ὀδηγεῖ στήν ἐπιθυμία να ζήσουμε τὴ ζωή του και να τοῦ προσφέρουμε τὴ δική μας ζωή ως ἀπάντηση.

Ἐπιτρέψτε μου να πῶ ὅτι τὸ δικό μου μονοπάτι σχέσης με τὸ Ὄρος εἶναι πιὸ φυσικό και ἀναμενόμενο. Εἶμαι γεννημένος στήν Ἑλλάδα και μεγαλωμένος μέσα στήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιαστική παράδοση. Τὸ δικό σας ὅμως εἶναι αὐτὸ που δημιουργεῖ δέος. Αὐτὸ ἀποδεικνύει καλύτερα τὴ δύναμη και τὴ χάρι του. Χωρὶς τὸ σχετικὸ πολιτισμικὸ ὑπόβαθρο, ξεπεράσατε τὰ ἐξωτερικά ἐμπόδια και ἀγκαλιάσατε με ἐνθουσιασμό τὸ Ὄρος. Χωρὶς εὐνοϊκές προϋποθέσεις διακρίνατε τὸν μυστικο θησαυρό του. Με πολλὴ εἰλικρίνεια σᾶς λέγω ὅτι πολὺ θὰ ἐπιθυμοῦσα να ἀκούσω τὰ δικά σας βιώματα και τις δικές σας ἐντυπώσεις, ἱστορίες και σκέψεις. Δὲν ἔχω καμία ἀμφιβολία ὅτι ἐσεῖς που ἀπόψε θὰ με ἀκούσετε θὰ μπορούσατε πολὺ περισσότερα να πείτε και πολὺ πιὸ δυνατὰ μηνύματα να δώσετε. Δὲν τὸ κάνετε ἀπὸ διακριτικότητα και φιλαγορείτικη σεμνότητα. Και με πολλὴ ἀγορειτική εὐγένεια και λεπτότητα παραχωρεῖτε τὸ βῆμα σε μένα. Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ.

---

¹ Ὁμιλία στοὺς Συνέδριο τῶν Friends of Mount Athos, Cambridge University, Madingley Hall, 25 Φεβρ 2011.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος ὡς περιβόλι τῆς Παναγίας

Τὸ Ἅγιον Ὄρος εἶναι γνωστὸ γεωγραφικὰ ὡς Ἄθωνας καὶ πνευματικὰ ὡς «Περιβόλι τῆς Παναγίας», ὡς ξεχωρισμένος τόπος τῆς Παναγίας, ὡς τόπος ἀφιερωμένος στὴν Παναγία, ὡς τόπος ἰδιαίτερης τιμῆς καὶ λατρείας της, ὡς τόπος ἀναπαύσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐνῶ εἶναι τόπος τοῦ Θεοῦ -αὐτὸ τὸ κατανοοῦμε θεολογικά- καὶ κατοικητήριον τῶν καὶ τῶν ἁγίων -αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὰ πολλὰ λείψανα καὶ σημεῖα τους-, στὴ συνείδηση τῶν ἁγιορειτῶν πατέρων, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας του, τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας εἶναι αὐτὸ στὸ ὁποῖο γίνεται μία ἰδιαίτερη ἀναφορά.

Πράγματι, τὸ ἁγιορεϊτικὸ τυπικὸ σὲ κάθε ἀκολουθία περιλαμβάνει ἕκτακτες δεήσεις καὶ εὐχὲς πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, ὅπως καθημερινὰ ἀνάγνωσι τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, τοῦ Θεοτοκαρίου, εἰδικῶν ὕμνων ἢ καὶ μοναδικὲς ἀγρυπνίες, ἀφιερωμένες στὶς εἰκόνες ἢ τὰ θαύματά της. Κάθε μία ἀπὸ τὶς εἴκοσι ἁγιορεϊτικὲς μονὲς διαφυλάσσει ὡς πολυτιμώτατο θησαυρὸ ἀρκετὲς θεομητορικὲς εἰκόνες, σὲ κάποιες ἀπὸ τὶς ὁποῖες μάλιστα ἀποδίδονται θαυματουργικὲς ιδιότητες καὶ ἀναφέρονται ἐντυπωσιακὰ ὑπερφυσικὰ γεγονότα ποὺ συνδέονται μὲ δεήσεις ἐνώπιόν τους, παράδοξες ἐμφανίσεις, ἱστορίες κ.λπ.

Οἱ μοναχοὶ αὐτὴν ἔχουν συνέχεια στὸ στόμα καὶ τὴν καρδιά τους, σὲ αὐτὴν ἀναπέμπουν τὶς καλύτερες προσευχὲς τους, στὸ πρόσωπο καὶ τὴ χάρι της ἀποδίδουν τὰ μυστικὰ θεομητορικὰ βιώματα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης τους. Ὅλα αὐτὰ εἶναι στοιχεῖα ποὺ ὁποσδήποτε ὑπάρχουν στὴν Ὀρθόδοξη ζωὴ καὶ παράδοση, στὸ Ἅγιον ὄμως Ὄρος παρουσιάζουν μία μοναδικότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκφραση καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔνταση καὶ ἔμφαση μὲ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται.

Στὴν σημερινὴ ὁμιλία μου, θὰ προσπαθῆσω νὰ περιγράψω κάπως πῶς γεννιοῦνται αὐτὰ τὰ θεομητορικὰ βιώματα στὴν καρδιά τοῦ ἁγιορεϊτοῦ μοναχοῦ, πῶς δικαιολογοῦνται, πῶς λειτουργοῦν, πῶς συνδέονται μὲ τὸν καθημερινὸ ἀγῶνα καὶ τὴν ἄσκησή του, πῶς διαμορφώνουν τὴν πνευματικὴ προσωπικότητά του, πῶς ἐκφράζονται στὸ γενικότερο ἦθος του. Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι κάτι τέτοιο πιθανὸν νὰ προκαλεῖ ἐρωτήματα ἢ δυσκολία στὴν ψυχὴ ὅσων τυχὸν προέρχονται ἀπὸ Προτεσταντικὴ παράδοση, νομίζω ὅμως ὅτι μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὸν φωτισμὸ τοῦ Κυρίου καὶ λίγη προσπάθεια ὅλοι μαζί θὰ πλησιάσουμε τὴν ἀλήθεια.

Ἡ Παναγία δὲν εἶναι ἓνα προῖον ἐκκλησιαστικοῦ συναισθήματος ἢ ἐπινόημα θεολογικοῦ στοχασμοῦ, οὔτε πάλι ἓνα ἱστορικὸ μόνον πρόσωπο ποὺ κάποτε γέννησε τὸν Χριστὸ καὶ ἐδῶ ἐξαντλεῖται ἡ ἀποστολή του. Ἡ ἀλήθεια γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπό της ἔγκειται στὸ ὅτι καθημερινὰ ἀποδεικνύεται στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς «καὶ μετὰ θάνατον ζῶσα»². Εἶναι ζωντανὴ ἢ παρουσία της στὸν κόσμον αὐτόν. Αὐτὸ τὸ ἐξηγοῦν οἱ θεολόγοι ὡς διδασκαλία, πρωτίστως ὅμως τὸ ζεῖ ἡ Ἐκκλησία ὡς ἐμπειρία. «Οὐδεὶς προστρέχων ἐπὶ σοὶ κατασχυμένος ἀπὸ σοῦ ἐκπορεύεται, ἀγνή Παρθένε Θεοτόκε, ἀλλ' αἰτεῖται τὴν χάριν καὶ λαμβάνει τὸ δῶρημα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως».³

Τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία

Τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παρουσιάζει κάτι τὸ μοναδικὸ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Διὰ τῆς Θεοτόκου, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνηνθρώπησε, ἔγινε ἄνθρωπος. Αὐτὸ δὲν τῆς προσδίδει μόνον μία μοναδικότητα ἀποστολῆς ἀλλὰ καὶ μία ἰδιαιτερότητα προϋποθέσεων.

Ἡ θεία ἐνανθρώπηση ἀποτελεῖ μέγα μυστήριον ποὺ ἐπιτελεῖται μὲ ἓνα ἀνεπανάληπτο σημεῖο. Δὲν ἦταν δυνατὸν ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ ἄνθρωπος παρὰ μόνον δι' ἐνὸς σημείου καὶ μάλιστα μοναδικοῦ καὶ ἀσύλληπτου γιὰ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ. Καὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἡ ἐκ παρθένου γέννηση.

Σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς προφητεῖες, στὰ πολλὰ ἀποστολικά ἀναγνώσματα ποὺ διαβάζουμε στὶς ὼρες καὶ στὸν Ἑσπερινὸ τῆς ἀκολουθίας τῶν Χριστουγέννων, διακρίνουμε δύο πολὺ σημαντικὲς θεολογικὲς ἀλήθειες, ποὺ συνδέονται ἢ μία μὲ τὸ γεγονὸς τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἡ δευτέρη μὲ τὸν τρόπο τοῦ μυστηρίου. Ἡ πρώτη κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ βρέφους καὶ ἡ δευτέρη ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Θεοτόκου.

Ἡ μία εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος κενούμενος. *Κένωσις* σημαίνει «ὑφεσις» τῆς θεότητος, δηλαδὴ ὅτι ἡ δόξα τῆς θείας φύσεως κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ἄκρα ταπείνωση τῆς ἀνθρωπίνης. Δηλαδὴ αὐτὸ τὸ βρέφος ποὺ ἀντικρύζουμε ταπεινωμένο, περιφρονημένο, σ' αὐτὴν τὴν ὑπερβολικὰ φτωχὴ κατάσταση, μέσα στὸ σπήλαιον, μέσα στὴ φάτνη, μέσα στὸ κρῦον, μὲ συντροφιά τὰ ἄλογα ζῶα, αὐτὸ τὸ βρέφος δὲν εἶναι ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι κάποιος προφήτης, δὲν εἶναι ἓνας ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι κάποιος

² Θ' Ὡδὴ τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

³ Θεοτοκίον, Μικρὸς Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

σχεδόν Θεός, δὲν εἶναι ἕνας Θεός· εἶναι ὁ παντέλειος Θεός. Αὐτὸ εἶναι τὸ δόγμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου.

Ἡ δευτέρα μεγάλη δογματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ κόρη αὐτὴ ποὺ ἐμφανίζεται στὴν εἰκονογραφία, στὴν ὑμνογραφία, στὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα, ποὺ κατονομάζεται ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὲς ὡς Μαρία, εἶναι μητέρα καὶ παρθένος, ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ Κύριος γεννᾶται ὡς ἄνθρωπος σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μέσα ἀπὸ παρθενικὴ μήτρα. Δὲν ἔρχεται διὰ τῆς φυσιολογικῆς ὁδοῦ, ὅπως ὁ κάθε ἄνθρωπος, δὲν συλλαμβάνεται «ἐκ σπέρματος ἀνδρός», ἀλλὰ εἰσέρχεται στὴν ἱστορία μὲ ἕναν «ξένον», ὅπως ἀσυνήθην τρόπο· ἀσπόρως καὶ παρθενικῶς. Ὅσο κι ἂν ἡ ὀρθολογισμένη σκληροκαρδιά τῆς ἐποχῆς μας σκανδαλίζεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη «ἐκ Παρθένου Μητρός».

Αὐτὲς τὶς δύο ἀλήθειες τὶς ἐκφράζει μαζὶ ὁ Graham Spence ὡς ἑξῆς:

«Ἡ παρθενία τῆς Παναγίας εἶναι σημαντικὴ ἐπειδὴ ...ὑπογραμμίζει τὸ γεγονός ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ δὲν ὀδήγησε στὴ δημιουργία ἐνὸς νέου προσώπου ὅσο στὴν ἐνσάρκωση τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Τριάδος, τοῦ ἤδη ὄντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ἐπόμενος ἐκφράζει τὴν αἰώνια παρουσία τοῦ Υἱοῦ.»⁴

Γιὰ ποιὸν ὅμως λόγο νὰ γεννηθεῖ ἐκ παρθένου; Τὴν ἴδια ἀπορία ποὺ ἴσως ταπεινῶς κι ἐμεῖς ἔχουμε, τὴν ἴδια ἀπορία διατυπώνει καὶ ἡ Ἐκκλησία. Συχνὰ στοὺς ὕμνους τονίζεται αὐτὸς ὁ θαυμασμός, αὐτὴ ἡ ἔκπληξη: «Μυστήριον ξένον ὁρῶ καὶ παράδοξον»⁵, κ.ο.κ. Οἱ ὑμνογράφοι παλεύουν μὲ τὴν ἰδέα τῆς παρθενικῆς γεννήσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἐνῶ ἀπορεῖ μὲ τὸ μυστήριον, δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ. Πιστεύει μόνον σ' αὐτό. Αὐτὴ ἡ πίστη τῆς γεννᾶ καὶ σαφεῖς ἀπαντήσεις, τόσο ἰσχυρές, ὥστε νὰ πιστεύουμε ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γεννηθεῖ ὁ Κύριος ἀπὸ μὴ παρθενικὴ μήτρα. Δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος.

Ἄς δοῦμε ὀρισμένους λόγους ποὺ ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴ τὴ θεολογικὴ ἀλήθεια.

Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ μυστηριακὸς λόγος. Ἔπρεπε ὁ Θεὸς νὰ ἔλθει ὄχι ἀκολουθώντας τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὑπερβαίνοντάς τους, ὥστε ἔτσι διακριτικὰ νὰ δώσει τὴν ἀπαλὴ ὑποψία τῆς θεότητός Του: «Νενίκηνται τῆς

⁴ Σπήκ, Γκράχαμ, «Ἅγιον Ὅρος, ἀνανέωση στὸ περιβόλι τῆς Παναγίας», Ἀθήνα, «Ἰνδικτος», 2005, σ. 56.

⁵ Εἰρμός τῆς Θ' Ὁδῆς τῆς ἐορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου.

φύσεως οί ὄροι ἐν σοί Παρθένε».⁶ **ὑπερβαίνοντας τοὺς νόμους**, ἀνατρέπει τὴ λογικὴ, γεννᾷ ἐλπίδες σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ἀνακαινίζει τὰ πάντα. Παρὰ ταῦτα, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Ἰωσήφ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸ γεγονός (Ματθ. α' 19). «*Κατεπλάγη Ἰωσήφ τὸ ὑπὲρ φύσιν θεωρῶν*»⁷, σημειώνει ὁ ὑμνογράφος. Ἀλλὰ καὶ ἡ Παναγία αἰφνιδιάζεται τὴ στιγμή τοῦ εὐαγγελισμοῦ, ὅταν τῆς ἀναγγέλλεται ἡ «*ἐκ Πνεύματος Ἁγίου*» (Ματθ. α' 20) δι' αὐτῆς ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου (Λουκ. α' 35). Καὶ μόνον ὅταν ὑπετάγη στὴν προτροπὴ τοῦ ἀγγέλου, τότε ἀρχίζει νὰ καταλαβαίνει περίπου τί θὰ τῆς συμβεῖ. Ἡ «*προαιώνιος βουλή τοῦ Θεοῦ*» ἀποτελεῖ «*ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον καὶ ἀγγέλοις ἄγνωστον μυστήριον*»,⁸ τὸ ὁποῖο ξαφνιάζει τὴν ἀνθρώπινη σκέψη ὡς μὴ ἀναμενόμενο, μὴ ἐρμηνευόμενο καὶ μὴ κατανοούμενο. Πρῶτη λοιπὸν αἰτία τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως εἶναι τὸ ὑπερφυσικὸ τοῦ γεγονότος, δηλαδὴ ἡ ἀνάγκη κατάργησης τῶν φυσικῶν νόμων, προκειμένου νὰ διασωθεῖ ἡ κρυμμένη εἰκόνα τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου.

Δεύτερος λόγος γιὰ τὸ σημεῖο τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ **ἀνάγκη τῆς ἀπόλυτης καθαρότητος**, δηλαδὴ τῆς ἀνατροπῆς τῶν συνεπειῶν τῆς πτώσεως. Ἔπρεπε ὁ Θεὸς νὰ ἔλθει μὲ ἄσπιλο τρόπο, ὄχι μὲ πτωτικὸ. Ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ καθενός μας εἰσήχθησαν στὴν ἀνθρώπινη φύση μετὰ τὴν πτῶση. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅ,τι ἡ μὲν σύλληψη εἶναι ἐνήδονη, δηλαδὴ ἡδονικῶς κανεῖς συλλαμβάνεται, ἡ δὲ γέννηση ἐπώδυνη, δηλαδὴ μὲ πόνους κανεῖς γεννᾶται. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὄχι μόνον στὴ γέννηση τοῦ Κυρίου ἀλλὰ καὶ στὴ γέννηση τῆς Θεοτόκου ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἔδωσε ἰδιάζοντα, μὴ ἡδονικὸ χαρακτήρα. Ἔτσι ἡ Παναγία γεννήθηκε ἀπὸ ἡλικιωμένους στείρους γονεῖς, ὥστε ἡ γέννησή της νὰ μὴν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιθυμίας, διαθέσεως πρὸς ἡδονὴ καὶ εὐχαρίστηση, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα πόθου πρὸς παιδοποιΐα καὶ μόνον. Ἄν αὐτὸ συνέβη μὲ τὴν Παναγία, κάτι πολὺ περισσότερο ἔπρεπε νὰ συμβεῖ μὲ τὸν Χριστό. Ἔπρεπε νὰ συλληφθεῖ «ἀνηδόνως» καὶ νὰ γεννηθεῖ «ἀνωδύνως» κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ. Σκοπὸς λοιπὸν τῆς παρθενικῆς συλλήψεως καὶ γεννήσεως τοῦ Κυρίου εἶναι νὰ ὑπογραμμισθεῖ ἡ καθαρότητα μὲ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ ἔλθει ὁ Κύριος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον.

Ἐπὶ τοῦ ἑξῆς ἔσονται καὶ ἄλλοι δύο θεολογικοὶ λόγοι. Λένε οἱ πατέρες (;) ὅτι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα περνοῦσε ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ

⁶ Εἰρμὸς τῆς Θ' Ὁδῆς τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

⁷ Θεοτοκίον, ἦχος δ'.

⁸ Θεοτοκίον, ἦχος δ'.

ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο διὰ σπέρματος ἀνδρός, μὲ τὴν σπερματικὴν γέννηση. Ὁ Κύριος ὅμως δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἔλθει μὲ τὴν **κληρονομία τῆς ἀμαρτίας**, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα. Οὔτε μὲ τὴν θεϊκὴ φύση Του κάτι τέτοιο εἶναι συμβατὸ οὔτε καὶ μὲ τὴν ἀποστολὴ Του. Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ἀπαλλάξει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ἂν ὁ ἴδιος ἔφερε τὸ στίγμα τῆς; Γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γεννηθεῖ ὁ Κύριος ἐκ σπέρματος ἀνδρός. Ἔπρεπε νὰ καταργηθεῖ καὶ ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας.

Θὰ ἀναφέρω καὶ ἕναν ἄλλον θεολογικὸν λόγο. Ἄν ἐγεννᾶτο ὁ Κύριος ἐκ σπέρματος ἀνδρός, δηλαδὴ ἀνθρώπου, θὰ εἶχε ὑποτάξει τὴν θεϊκὴν Του φύσιν εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. Ὁ Κύριος ἦλθε γιὰ νὰ δώσει νέα ζωὴ, ὄχι γιὰ νὰ πάρει ζωὴ, νὰ μολυνθεῖ ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς παλαιᾶς ζωῆς, νὰ κληρονομήσει χαρακτηριστικὰ κάποιου ἐπίγειου πατέρα. Ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς προαιωνίως καὶ «ἀμήτωρ» γεννηθεὶς ἔπρεπε νὰ εἶναι «ἀπάτωρ» κατὰ τὴν ἀνθρώπινον Του φύσιν, «γεννώμενος ἐκ γυναικός», τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑπάρχει οὔτε κληρονομικότητα ἀνθρώπινη οὔτε ἐπικράτηση τῆς ἀνθρώπινης παχύτητος εἰς τὴν ἔλευσίν Του. Ἔπρεπε νὰ **ὑπάρχει κυριαρχία θεϊκή**, γιὰ αὐτὸς θὰ ἀπεργαζόταν τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἔρχεται ἀγενεαλόγητος κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

Στὴ θεία ἐνανθρώπησιν δὲν μποροῦσε νὰ μετᾶσκει ἡ ἀνδρική φύσιν. Ἡ τιμὴ τῆς ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς γυναικείας φύσεως. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Παρθένος Μαρία εἶναι μοναδικὸν πρόσωπον ποῦ διασφαλίζει τὸν θεανθρώπινον χαρακτήρα τοῦ Κυρίου.

Θὰ κλείσω καὶ μ' ἕναν ἄλλον μυστικὸν λόγο, ποῦ δὲν φαίνεται μὲ πρώτη ματιὰ καὶ λίγο ὑπαινίχθην προηγουμένως. Ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἔρχεται νὰ σημάνει καὶ νὰ καθορίσει τοὺς τρόπους τῆς **δικῆς μας πνευματικῆς γεννήσεως** ἢ μᾶλλον ἀνα-γεννήσεως. Πρέπει νὰ *«μορφωθεῖ Χριστὸς ἐν ἡμῖν»*, νὰ συλληφθεῖ καὶ νὰ γεννηθεῖ μέσα μας. Στὸ Εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως διαβάζουμε: *«Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ ἐγέννησε...»*, (Ματθ. α' 2), ὁ ἕνας ἐγέννησε τὸν ἐπόμενον, καὶ καταλήγει ὁ εὐαγγελιστὴς *«Ἰακώβ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστὸς»* (στ. 16). Τὸν Κύριον δὲν τὸν γεννήσε κανεὶς ἀλλὰ ὁ Κύριος γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παναγίαν. Καὶ ἐνῶ ὅλους τοὺς γεννοῦσαν ἄνδρες, αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου. Εἶναι ὁ μόνος ποῦ ἦταν ἀδύνατον νὰ τὸν γεννήσει κάποιος ἄνδρας, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ γεννηθεῖ ὄχι ἀπλᾶ ἀπὸ γυναῖκα, ἀλλὰ ἀπὸ παρθένον, *«ἐκ Πνεύματος Ἁγίου»*.

Αὐτὸ ἰδίως τὸ τελευταῖον ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ἀποτελεῖ κεντρικὸν φρόνημα εἰς τὴν ζωὴν ἐνὸς μοναχοῦ. Γιὰ νὰ γεννηθεῖ ὁ Θεὸς μέσα του πρέπει

αυτό να συμβεῖ με τρόπο παρθενικὸ καὶ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. Ἡ ἀπόλυτη ἐπιθυμία να γεννηθεῖ ὁ Κύριος στὴν ψυχὴ συνδυάζεται με τὴν «*ἄρνησιν φύσεως δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν*».⁹ Στὴν οὐσία ἡ ἀποταγὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἄρνηση τῆς ἐπίγειας πατρότητος. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὁ μοναχὸς ἔχει συνεχῶς ἐνώπιόν του ὡς εἰκόνα του τὴν Παναγία Παρθένο. Ἐπάνω της ἀντικατοπτρίζεται ἡ μοναδικότητά τοῦ παρθενικοῦ καὶ «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου» χαρακτήρα τῆς μοναχικῆς του κλήσεως. Ἡ νέα του κατὰ χάριν ζωὴ δὲν πρέπει νὰ κληρονομεῖ χαρακτηριστικὰ ἐκ τῆς παλαιᾶς.

Ἡ πορεία τοῦ μοναχοῦ ἔχει ὡς μόνιμο συνοδὸ τὸ μυστήριό τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως καὶ τὸ σημεῖο τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἀδιάκριτος ὑπακοή, ἡ ἀπόλυτη ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος, ἡ ἄρνηση τῆς γνώμης ὡς προσωπικῆς ἀπόψεως, ὁ ἐκμηδενισμὸς τοῦ δικαιώματος, ἡ ὑπέρβαση τῶν ὄρων τῆς φύσεως ἀποτελοῦν στὴν οὐσία ἀπόρριψη τῆς σπερματικῆς σύλληψης τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ παρουσία τοῦ Χριστοῦ προέρχεται παρθενικῶς· δίδεται, δὲν κατακτᾶται· χαρίζεται, δὲν ἐπιτυγχάνεται· εἶναι «**ἐκ Πνεύματος Ἁγίου**», ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὄχι τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως, δυνάμεως ἢ ἰκανότητος. Ἀποτελεῖ «σημεῖον».

Τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου στὴν Ὁρθόδοξη ζωὴ

Οἱ ὕμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας, βασιζόμενοι σὲ ἐκφράσεις καὶ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ φαίνεται πὼς προεικονίζουν καὶ προτυπώνουν τὸ μυστήριό τῆς Θεοτόκου, τῆς ἀποδίδουν, μεταξὺ ἄλλων, τέσσερα μοναδικὰ χαρακτηριστικὰ. Τὴν ἀποκαλοῦν *κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ, σκηνὴν ἐπουράνιον, ἔμψυχον ναόν τοῦ Θεοῦ* καὶ *πύλην τοῦ οὐρανοῦ*.

Κατοικητήριό τοῦ Θεοῦ σημαίνει ὅτι τὸ πρόσωπό της φανερώνει τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ ἴδια τὸν φιλοξένησε στὴ μήτρα της καὶ ὁ Κύριος τὴν ἀγίασε. Ὑπάρχει γιὰ νὰ δείχνει τὴς συνεταγμένες τοῦ Θεοῦ, τὸν τόπο Του, τὴν παρουσία Του, καὶ ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ φωτισμένη ὑπόδειξή της στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας «*ὅ,τι ἂν λέγη ὑμῖν ποιήσατε*» (Ἰω. β' 5), ὑπάρχει γιὰ νὰ μᾶς προτρέπει στὴν ὑπακοή τοῦ Υἱοῦ της. Ὅποιος τὴν βλέπει, βλέπει τὸν Θεό.

Ἀποκαλεῖται ὁμως καὶ **σκηνὴ τοῦ Θεοῦ**, ποὺ σημαίνει ὄχι ἀπλῶς τόπος διαμονῆς ἢ φανέρωσης τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τόπος ἀναπαύσεώς

---

⁹ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Λόγος Α', Περὶ Ἀποταγῆς, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2002, παρ. 11, σ. 39

Του. Τόπος που πραγματικά εύαρέστησε στον Θεό, ικανοποίησε την προαιώνια βουλή Του και εξέφρασε την άπειρη αγάπη Του και τὸ αἰώνιο θέλημά Του.

Χαρακτηρίζεται επίσης και **ναὸς τοῦ Θεοῦ**, που σημαίνει ὅτι διὰ τῆς Θεοτόκου ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριον, τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματά Του, αὐτὰ που ξεπερνοῦν τὴ λογικὴ μας, αὐτὰ που καταργοῦν τὴν παχύτητα καὶ τὴ μικρότητά μας, αὐτὰ που φανερώνουν τὴν ἄλλη λογικὴ καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν ἄλλη ζωὴ, καταδεικνύουν ἕναν ἄλλον κόσμο ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς πτώσεως, ἕναν ἀληθινὸ κόσμο πέραν ἀπὸ τὸν πραγματικὸ κόσμο, ἕναν κόσμο στὸν ὁποῖο καλεῖται ὁ καθένας μας νὰ μπεῖ μέσα καὶ νὰ ζήσει. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι στὸ πρόσωπό της ἐμπιστεύεται ὁ Θεὸς τὰ μυστικά του, καὶ αὐτὴ τὰ μοιράζεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ Παναγία λοιπὸν δείχνει τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἐκφράζει τὸ θέλημά Του καὶ ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριό Του. Αὐτὰ ὅλα δὲν ἀποτελοῦν ὅμως προνόμια ἢ ἔστω δῶρα πρὸς αὐτήν, τὰ ὁποῖα αὐτὴ τὰ κρατᾷ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ χαρίσματα που τὰ μοιράζεται μὲ τὴν Ἐκκλησία, δηλαδὴ μὲ τὸν κόσμο ὅλον, που τῆς δόθηκαν γιὰ νὰ τὰ δίνει. Συνεπῶς κάθε ἕνας που μπορεῖ νὰ ἀποκαταστήσει μιὰ πνευματικὴ σχέση καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου δὲν γνωρίζει μόνον τὴν Παναγία, ἀλλὰ κυρίως εἰσέρχεται στὸν γνόφο τῆς παρουσίας, τοῦ θελήματος καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Τριαδικῆς θεότητος.

Τέλος, ἡ Παναγία εἶναι καὶ **πύλη**. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἶναι πέρασμα πρὸς τὸν οὐρανὸ. Ὁ πόθος τοῦ κάθε πιστοῦ εἶναι νὰ γίνῃ οὐράνιος ἄνθρωπος, *«ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»* (Φιλιπ. γ' 20), *«τὰ ἄνω ζητοῦμεν, τὰ ἄνω φρονοῦμεν»* (Κολ. γ' 1,2). Ἡ πύλη διὰ τῆς ὁποίας κανεὶς εἰσέρχεται σὲ αὐτήν τὴν οὐράνια κατάσταση, στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ὅπως γιὰ νὰ εἰσέλθουμε σὲ ἕναν χῶρο χρειάζεται ὀπωσδήποτε μιὰ πόρτα, ἔτσι καὶ στὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ δὲν εἰσερχόμεθα ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς λογικῆς, οὔτε ἀπὸ τὴν παγίδα τοῦ ἐμπαθοῦς βίου ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ εἴσοδο τοῦ Θεομητορικοῦ προσώπου. Τὸ ἠθικὸ πρότυπό της, ἡ προσφυγὴ στὴ μητρικὴ προστασία της, οἱ πρεσβεῖες της, ἡ χάρις της, ἡ μυστικὴ σχέση μαζί της διευκολύνουν τὴν ψυχὴ νὰ εἰσέλθῃ στὸν χῶρο τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὴ ἡ σχέση μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου ἐκφράζεται πληθωρικὰ μέσα ἀπὸ τὶς τόσο δημοφιλεῖς στοὺς Ὁρθοδόξους ἀκολουθίες τῶν δύο Παρακλητικῶν Κανόνων καὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Οἱ δύο πρῶτες ὑπογραμμίζουν τὴ μετοχὴ τῆς Θεοτόκου στὶς καθημερινὲς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀποτελεῖ δοξολογικὴ προσευχὴ που μᾶς βοηθεῖ νὰ γίνουμε κοινωνοὶ τῆς αἰώνιας

δόξας της. Οί Παρακλήσεις τήν φέρνουν κοντά μας, ενώ οί Χαιρετισμοί μᾶς ανεβάζουν κοντά της.

Στους Παρακλητικούς Κανόνες ἐκφράζεται ἡ ἀμεσότητα τῆς σχέσης τῶν πιστῶν μὲ τὴν Θεοτόκο καὶ ἡ βαθειά της κατανόηση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας της σὲ περιστάσεις κινδύνων, θλίψεων, ἀσθενειῶν, ἀναγκῶν καὶ συμφορῶν. Ἡ παράδοση καὶ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνει τὴ δύναμη τῶν προσευχῶν καὶ τῶν πρεσβειῶν της, καθόσον *«πολλὰ ἰσχύει δέησις Μητρὸς πρὸς εὐμένειαν Δεσπότης»*.¹⁰ Οἱ πρεσβεῖες τῆς στηρίζουν τὸν ἀγῶνα τῆς σωτηρίας μας ὅσο ἴσως τίποτε ἄλλο, γι' αὐτὸ καὶ στὶς λειτουργίες μας αὐτὲς ἐπικαλούμαστε, ψάλλοντας: *«ταῖς πρεσβεῖς τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς»*.

Μὲ τὴν ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν, ὁμολογοῦμε τὸ μυστήριό τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ὅμως οὔτε νὰ τὸ κατανοήσουμε μποροῦμε οὔτε νὰ τὸ περιγράψουμε οὔτε νὰ τὸ ἐξηγήσουμε· *«Ἰλιγγιᾶ δὲ νοῦς ἅπας σοῦ τὸν τόκον νοεῖν»*¹¹. Αὐτὸ ὅμως, ἀντὶ νὰ σκανδαλίζει τὴ σκέψη, ταπεινώνει τὴν καρδιά καὶ γεννᾷ θαυμασμό καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Κύριο γιὰ τὴ σοφία, τὴν ἀγάπη Του καὶ τὴν ἄκρα συγκατάβασή Του. Μὲ ἄλλα λόγια, ζώντας κανεὶς τὸ μυστήριό τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου, ὁμολογεῖ τὸ μυστήριό τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Κατόπιν τούτων, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς πῶς ὁ μοναχὸς ποὺ ἀγωνίζεται μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του γιὰ τὴ σωτηρία του, ποὺ διεκδικεῖ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ κάθε στιγμή, ποὺ προσεύχεται γιὰ τὸ θέλημά Του, ποὺ ἐρευνᾷ τὰ μυστικά τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀγωνιᾷ γιὰ ὅλον τὸν κόσμον, βρίσκει ὡς κύριο βοηθό, ἐμπνευστή, συμπαραστάτη τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας καὶ προσεύχεται: *«τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σέ ἀνατίθημι, Μητέρα τοῦ Θεοῦ φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπη σου»*.¹²

Θεομητορικές ἀρετὲς καὶ ὀνόματα

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς ὕμνους στὴν Παναγία λέγει: *«Μυστικός εἶ, Θεοτόκε, παράδεισος ...προσκυνοῦντες Αὐτὸν σέ μεγαλύνομεν»*.¹³ Πράγματι, ἡ Παναγία εἶναι ἕνας παράδεισος ὅπου πνέει ὁ ἄνεμος τῆς χάριτός της καὶ

---

¹⁰ Θεοτοκίον Ἐκτης Ὁρας.

¹¹ Εἱρμὸς τῆς Θ' Ὁδῆς τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς.

¹² Τροπάριον ἤχος β'.

¹³ Καταβασία Θ' Ὁδῆς τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

φύονται τὰ εὖοσμα ἄνθη τῶν ἀρετῶν της. Μεταξὺ ὄλων τῶν ἀρετῶν ποὺ κοσμοῦν τὸ πρόσωπό της, ξεχωρίζουν τρεῖς ποὺ βέβαια ἔχουν καὶ ἀγιογραφικὴ βάση.

Πρώτη εἶναι ἡ **παρθενία**, δηλαδὴ ἡ καθαρότητα καὶ δευτέρα ἡ ταπεινώση. Ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸν ὕμνωδὸ «*καθαρότατος ναὸς τοῦ Σωτήρος, πολυτίμητος παστὰς καὶ παρθένος, ἱερὸν θησαύρισμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ*».¹⁴ Καθαρότητα εἶναι μιὰ γενικώτερη ἀρετὴ ποὺ περιλαμβάνει καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ σώματος, καὶ τὴ διαύγεια τῆς διαθέσεως, καὶ τὸ ἀμόλυντο τῆς προαιρέσεως, καὶ τὴν εἰλικρίνεια τῶν λογισμῶν καὶ τὸ ἀκατάκριτο τῶν λόγων. Κυρίως ὅμως καθαρότητα εἶναι ἡ **ταπείνωση** τοῦ φρονήματος, ἡ γύμνωσή του ἀπὸ τοὺς λεκέδες τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς φιλαυτίας.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ πῶς ἡ Παναγία ὑποδέχεται τὴν πληροφορία περὶ τῆς θαυμαστῆς κυήσεως τοῦ Κυρίου. Στὸν τιμητικὸ καὶ ἐξυψωτικὸ γι' αὐτὴν λόγο τοῦ ἀγγέλου, ἀντιδρᾷ μὲ ταραχὴ, «*διεταράχθη*» (Λουκ. α' 29)· στὴ φανέρωση τῆς συμμετοχῆς της στὸ θαῦμα, ἀποκρίνεται μὲ ἀπορία (στ. 34)· καὶ στὴν ἀποκάλυψη τῆς θείας βουλήσεως, ἀπαντᾷ μὲ δουλικὴ ὑποταγὴ καὶ πλήρη ὑπακοή (στ. 38). Δὲν δέχεται καθόλου ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὸ θαῦμα, γι' αὐτὸ καὶ διερωτᾶται: «*πῶς ἔσται μοι τοῦτο;*» «*γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου*». Μὲ ἄλλα λόγια, αὐτὴ τίποτα δὲν κάνει· ὅλα τῆς γίνονται, ἐπισυμβαίνουν στὴ ζωὴ της. Ἄλλος, ὁ Θεός, ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτῆς. Αὐτὴ εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπάρχει· χαρίζει τὰ πάντα. Ἀκόμα καὶ τὴν ταπεινὴ ἰδέα τοῦ ἑαυτοῦ της ὑποτάσσει στὴ βουλή τοῦ Θεοῦ. Ὁ ταπεινὸς ἀρνεῖται τὴν τιμὴ· ὅσο μεγαλύτερη τιμὴ τοῦ προσφέρεται τόσο περισσότερο δυσκολεύεται. Καὶ ὅταν ὑποχωρεῖ καὶ τὴ δέχεται, τόσο μεγαλύτερη ταπείνωση κάνει.

Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὴ καὶ ἡ **σιωπὴ** της. Ἄν ἀνοίξουμε τὰ Εὐαγγέλια, ποὺ τόσα μᾶς λένε γιὰ τὰ θαύματα, ποὺ τόσο ἐκφραστικὰ περιγράφουν τὶς παραβολές, ποὺ τόσες λεπτομέρειες ἐνίοτε ἀναφέρουν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, πολὺ λίγα θὰ βροῦμε γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Παναγίας καὶ σχεδὸν τίποτε ἀπὸ λόγια της. Δὲν φαίνεται παρὰ ἐλάχιστα καὶ δὲν λέγει παρὰ πολὺ λίγα. Τέσσερις φορές μόνον ἀναφέρεται νὰ ἀνοίγει τὸ στόμα της. Στὸ κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιο οὔτε μία φορά. Στὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Ἐλισάβετ μεγαλύνοντας μὲ τὴν ψυχὴ της «*τὸν Κύριον ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ*» (Λουκ. α' 46-55). Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, τὴ μία ἐκφράζει τὴν ἀνησυχία της στὸ Χριστό· «*τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὄδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε*» (Λουκ. β'

¹⁴ Κοντάκιον τῆς ἐορτῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

48), τις δὲ δύο υποδεικνύει τὴν ὁδὸ τῆς ὑπακοῆς στὸν Χριστό. Ἔτσι κατὰ τὸν εὐαγγελισμό τῆς ἀποκρίνεται: «*Ἴδού ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου*» (Λουκ. α' 38), ἐκφράζοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τὴ δική τῆς ὑποταγὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατὰ δὲ τὸ θαῦμα τῆς Κανᾶ, ὅταν τελείωσε τὸ κρασί, λέει στοὺς ἀνθρώπους; «*Ὅ,τι ἂν λέγη ὑμῖν, ποιήσατε*» (Ἰω. β' 5). Ἡ ὑπακοὴ τὴν ὁποία χρειάζεται νὰ ἔχουμε στὸν Θεὸ εἶναι μεγίστη εὐλογία.

Ἡ ὁδὸς λοιπὸν ποὺ μᾶς υποδεικνύει εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀφανείας, τῶν λίγων λόγων καὶ τῆς πλούσιας μετοχῆς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς σιωπῆς, ἡ ὁδὸς τῆς ἡσυχαστικῆς πολιτείας. «*ὑπὲρ πάντα τὴν σιωπὴν ἀγάπησον*», διακηρύσσει ὁ μέγας πατὴρ τοῦ ἡσυχασμοῦ, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σϋρος. Ἡ ζωὴ τῆς Παναγίας εἶναι ἓνα πέρασμα ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον σιωπῆς, σεμνότητος, ἀφανείας, ταπεινοφροσύνης καὶ ἡσυχίας. Ἀλλὰ ὅσο σιωπηλὴ ἦταν στὴν ἐπίγεια ζωὴ τῆς, τόσο πλούσια εἶναι στὸν αἰώνιο λόγο τῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀκατάπαυστα καὶ μετὰ παρρησίας ἀπευθύνει λόγον στὸν Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Πῶς λοιπὸν αὐτὸ τὸ πρόσωπο τῆς καθαρότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἀφανείας καὶ τῆς σιωπῆς νὰ μὴν ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο πρότυπο ζωῆς τῶν μοναχῶν καὶ ἡσυχαστῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους;

Παράθυρο στὴ σχέση τοῦ ἀγιορείτη μοναχοῦ μὲ τὴν Θεοτόκο ἀποτελοῦν ἐπίσης τὰ μοναδικὰ ὀνόματα ποὺ τῆς ἀποδίδονται, ὅπως **Παν**-αγία, **Ἵπερ**-ευλογημένη, **Κε**-χαριτωμένη (πλήρης χάριτος), **Ἄει**-πάρθενος, τὰ ὁποῖα ἔχουν μία ἀγιογραφικὴ βάση κατὰ τὸ δεύτερό τους συνθετικὸ, τὸ πρῶτο ὅμως τὸ ἔχει προασάψει ἡ Ὁρθόδοξη ζωὴ, θεολογία καὶ παράδοση.

Ἔτσι ὁμολογεῖται ὡς «εὐλογημένη» ἀπὸ τὴν Ἐλισάβετ (Λουκ. α' 42), «κεχαριτωμένη» ἀπὸ τὸν ἀρχάγγελο Γαβριὴλ (α' 28), «παρθένος» ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ (α' 27) καὶ τὸν Προφήτη Ἡσαΐα (Ἠσ. ζ' 14). Ἡ Ἐκκλησία ὅμως τὴν ζεῖ ὡς Παν-αγία, ὡς κατέχουσα ὅλην τὴν ἀγιότητα, τὸ σύνολο τῶν ἀρετῶν καὶ μάλιστα στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ. Τὴν θεωρεῖ Ἵπερ-ευλογημένη καὶ **Κε**-χαριτωμένη, ὡς τὸ πρόσωπο ποὺ ἔχει δεχθεῖ τὴν μεγίστη εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὸ πλήρωμα τῆς χάριτός Του, δῶρα τὰ ὁποῖα ὡς Ἄει-πάρθενος διατηρεῖ γιὰ πάντα ἀμείωτα, ἀνέκλειπτα καὶ ἀμετάβλητα.

Τὸ μυστήριό τῆς ὑπερβαίνει τὴ σοφία τῶν σοφῶν· «*Χαῖρε ἡ τῶν σοφῶν ὑπερβαίνουσα γνώσιν*».¹⁵ Ξεπερνᾶει τὴ δυνατότητα τοῦ λόγου· «*Ἄπορεῖ πᾶσα γλῶσσα εὐφημεῖν πρὸς ἀξίαν*»¹⁶, «*Ρητρεύουσα οὐ σθένει γλῶσσα, Δέ-*

¹⁵ Ἀκάθιστος Ὕμνος, Α' Στάσις τῶν Χαιρετισμῶν.

¹⁶ Εἶρμος Θ' Ὠδῆς τῆς ἐορτῆς τῶν Θεοφανείων.

σποινα»,¹⁷ ψάλλει ὁ ὑμνωδός. Νικᾷ «πάντα πόθον»¹⁸, ξεπερνάει κάθε ἀνθρώπινη ἐπιθυμία, εἶναι «τῶν ἐφετῶν ἢ ἀκρότης». Αὐτὴ μᾶς βγάζει ἀπὸ τὴ λογικὴ μας, μᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸ βαρυτικὸ παιδίο τοῦ ἑαυτοῦ μας, μᾶς λυτρώνει ἀπὸ τὶς δῆθεν ἐπιθυμίες μας, μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὶς ἀνόητες ἀνάγκες μας, μᾶς βγάζει ἀπὸ τὸ μέτρο, ἀπὸ τὸν μέσο ὄρο, μᾶς βγάζει ἀπὸ τὴν ψεύτικη καλωσύνη καὶ ἀρετὴ μας καί, ἐνῶ εἶναι ἰσχυρὸς μαγνήτης, ταυτόχρονα ἐλευθερώνει.

Ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι ζωὴ ἀκρότητος καὶ τελειότητος. Ὁ μοναχὸς ἀγωνίζεται νὰ ζεῖ στὸ μεθόριο τῆς ὀρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὡς οὐράνιος ἄνθρωπος καὶ ἐπίγειος ἄγγελος, στὸ πέραν τοῦ συμβατοῦ, στὴν ὑπερβολὴ τῶν ἀποκαλύψεων, στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν διὰ βίου χαρισματικῶν καταστάσεων. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴν, στὴ μοναχικὴ του πορεία, σὲ ὅ,τι κάνει καὶ γιὰ ὅ,τι ἀγωνίζεται, ἐπιδιώκει τὸ ὅλον (πᾶν), τὴν ὑπέρβαση (ὑπέρ), τὸ μέγιστον καὶ τὸ αἰώνιο (ἀεὶ).

Θέλοντας νὰ γίνεῖ ἅγιος, κεχαριτωμένος καὶ εὐλογημένος, ἄνθρωπος χάριτος καὶ δεκτικὸς εὐλογίας, χρειάζεται ὅπωςδὴποτε νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόσωπο τῆς θείας ἀναβάσεως καὶ ὑπερβολῆς, ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἡ Θεοτόκος στὰ κείμενα τῶν ἀγιορειτῶν Ἀγίων

Βασικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀθωνικοῦ μοναχισμοῦ ὁ **Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς**, μὲ ἰδιαίτερη γλαφυρότητα καὶ θεολογικὴ ὀξύνοια ἀπεικονίζει στὰ κείμενά του τὴ σχέση τῆς ἀγιορειτικῆς ψυχῆς μὲ τὴ Θεομήτορα. Στὸν λόγο του στὴν Κοίμησι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου δὲν διστάζει νὰ διακηρύξει ὅτι ἡ Παναγία βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὸν Θεὸ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὶς ἀγγελικὲς ἱεραρχίες,¹⁹ ἀφοῦ «τὰ Σεραφεῖμ εἰσθήκεισαν κύκλω αὐτοῦ» (Ἠσ. στ' 2), ἐνῶ ἡ Παναγία «παρέστη ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ» (Ψαλμ. μδ' 10). Ὑποστηρίζει ἀκόμη ὅτι, ὅπως ἐνῶ πρὶν ἦταν ὁ Κύριος ἀθέατος καὶ δι' αὐτῆς ἐπεδήμησε στὸν

¹⁷ Ζ' Ὁδὴ τοῦ Κανόνος τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

¹⁸ Γ' Στάσις τῶν Χαιρετισμῶν.

¹⁹ Ἅγιου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΑΖ'*, *Εἰς τὴν πάνσεπτον κοίμησιν τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας*, ΕΠΕ, τομ. 10, Θεσσαλονίκη: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1986, παρ. 13, σ. 454.

κόσμο, ἔτσι καὶ στὸν μέλλοντα ἀτελεύτητο αἰῶνα κάθε πρόοδος καὶ ἀποκάλυψη μυστηρίων θὰ εἶναι ἀδύνατη χωρὶς αὐτήν²⁰.

Εἶναι μνημειώδης ἡ ὁμιλία του στὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ὅπου κατ' οὐσίαν θεωρεῖ ὅτι ἡ Παναγία ἀποτελεῖ καὶ τὸ πρότυπο τῆς ἡσυχαστικῆς πολιτείας, ἀφοῦ κατὰ τὴν παραμονή της στὸν ναό, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς λύθηκε ἀπὸ κάθε ὑλικὸ δεσμὸ, ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὸν συρφετὸ τῶν λογισμῶν καὶ ἐρχόμενη τελείως στὸν ἑαυτὸ της διέκρινε τὴ «*νοητὴ σιγή*» καὶ τὶς «*ἄυλες ἐπαφές*» ὡς νέα ὁδὸ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς. Ἔτσι μυήθηκε στὰ ὑπέρτατα μυστήρια καὶ δὲν ἔγινε μόνο καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ ἢ ἴδια, ἀλλὰ δι' αὐτῆς καὶ ὁ Θεὸς ἔγινε καθ' ὁμοίωσιν ἀνθρώπου²¹.

Εἶναι τέτοια ἡ ἀγάπη του στὴν Παναγία, ὥστε νὰ φθάσει μὲ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα νὰ ὑποστηρίξει αὐτὸ πού δὲν ἀναφέρεται κἂν στὴν Ἁγία Γραφή, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀναστὰς Κύριος ἐμφανίσθηκε πρῶτα στὴν Θεοτόκο καὶ ἔπειτα στὶς Μυροφόρες γυναῖκες²² ἢ καὶ νὰ καταθέτει τὴν προσευχὴ τῆς μετανοίας του σὲ αὐτήν ὥστε νὰ μεταφέρεται δι' αὐτῆς ἡ μετάνοιά του στὸν Κύριον²³.

Ἀνάλογα καὶ ὁ ἄλλος λόγιος καὶ θεολόγος ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀγιορείτικου μοναχισμοῦ, **ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης** ἐκφράζει ποικιλότροπα τὴν ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης του στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου.

Ἔτσι στὸ βιβλίο του «ὁ Ἄορατος Πόλεμος», γράφει ὅτι ἡ Παναγία βρίσκεται στὸ «*μεθόριον ἀναμεταξὺ τῆς ἀκτίστου καὶ κτιστῆς φύσεως· αὕτη μόνη εἶναι θεὸς ἄμεσος μετὰ τὸν Θεὸν καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς οὔσα μήτηρ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ*»²⁴. Μάλιστα, βασιζόμενος στὴ διδασκαλία τῶν πατέρων, τῶν ἁγιο Μάξιμο Ὁμολογητῆ, τὸν ἁγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ, τὸν Ἄνδρᾶ Κρήτης ὑποστηρίζει ὅτι ὁ αἰσθητὸς καὶ νοητὸς κόσμος ἔγινε γιὰ τὴν

---

²⁰ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΛΖ', Εἰς τὴν πάνσεπτον κοίμησιν τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας*, ΕΠΕ, τομ. 10, Θεσσαλονίκη: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1986, παρ. 17, σ. 460.

²¹ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΛΓ', Εἰς τὴν πρὸς τὰ Ἁγία τῶν Ἁγίων εἴσοδον καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς θεοειδῆ βίον τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας*, ΕΠΕ, τομ. 11, Θεσσαλονίκη: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1986, παρ. 59, σ. 338.

²² Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΙΗ', Τῇ Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων*, ΕΠΕ, τομ. 9, Θεσσαλονίκη: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1986, παρ. 3, σ. 522.

²³ Ἀρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου, *Στεναγμοὶς Ἀλαλήτοις, Προσευχητικὴ Φιλοκαλία*, Εὐχή εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Ἄθως, 2002, σ. 319.

²⁴ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἄορατος Πόλεμος*, Κεφ. ΜΘ', Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Τῆνος, σ. 166.

Παναγία καὶ ἡ Παναγία γιὰ τὸν Χριστό.²⁵ Ἀκόμη φθάνει ἐρμηνεύοντας τὴν Θ' Ὡδὴ τοῦ κανόνα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ μάλιστα τὸ «*καὶ παντεχνήμονι Λόγω σάρκα δανείσασαν*», νὰ διακηρύξει ὅτι καθὼς ἐδάνεισε τὴν σάρκα τῆς στὸν Κύριο, Αὐτὸς ἔγινε αἰώνιος χρεώστης τῆς. Προκειμένου λοιπὸν νὰ ἐξοφλήσει τὸ δάνειό Του ὁ Κύριος, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δοξάζει μὲ ὅλες τὶς θεοπρεπεῖς δόξεις καὶ τιμές, ὅσες δὲν ἔχει ποτὲ δοξάσει κανένα ἄλλο κτίσμα Του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰσακούει τὶς προσευχὰς καὶ τὶς δεήσεις τῆς ὅσο κανενὸς ἄλλου.²⁶

Ἡ Παναγία ἀποτελεῖ τὸ κέντρο «*ἐν ᾧ στήσας τὸν διαβήτην τοῦ ὀνοητὸς Εὐκλείδης καὶ ἀριστοτέχνης Λόγος, ἐγύρισε παγκάλλιστα ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Του*»²⁷. Ὅπως δὲ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος στὴν Παναγία ἀποδίδει τὶς ρίζες τῆς νοερᾶς προσευχῆς: «*ἐπενόησε μίαν πρᾶξιν νοερὰν*» καὶ «*κατεσκεύασε μίαν καινούριαν στρατὰν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δηλαδὴ τὴν νοητὴν σιωπὴν... ταύτην δὲ τὴν νοερὰν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἡ Θεοτόκος ἐφεῦρε ἀπὸ λόγου τῆς καὶ εἰργάσθη καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα παρέδωκεν*».²⁸

Τέλος, ὑποστηρίζει ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε κτίσμα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἡ Θεοτόκος ἔχει ὀδηγήσει στὸν Θεὸ ἀνθρώπους ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, αὐξάνοντας ἔτσι καὶ πλατύνοντας τὴν κυριότητα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ἔχει συλλέξει ἐξήντα δύο χειρόγραφους κανόνες πρὸς τὴν Θεοτόκο προερχόμενους ἀπὸ τὴ γραφίδα εἴκοσι δύο μελωδικῶν ὕμνογράφων (Θεοτοκάριον), ἔχει δὲ ὁ ἴδιος συντάξει δεκατέσσερις ἀσματικούς κανόνες ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς στὴν Παναγία Γοργοὑπήκοο τῆς Ἰερᾶς Μονῆς Δοχειαρίου, τρεῖς στὴν Παναγία Πορταίτισσα τῆς Μονῆς Ἰβήρων καὶ ἕναν στὴν Παναγία τοῦ Πρωτάτου.

Ταπεινοὶ πολῖτες στὸ Περιβόλι Παναγίας

Τὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι γνωστὸ ὡς τὸ «περιβόλι τῆς Παναγίας»· ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν τόπος πού τιμᾶται, πού ἐμφανίζεται, πού ἐνεργεῖ καὶ ἀναπαύεται τὸ

---

²⁵ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἀόρατος Πόλεμος*, Κεφ. ΜΘ', Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Τήνος, σ. 164, 165.

²⁶ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἑορτοδρόμιον*, Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν ἐνάτην Ὡδὴν τῆς Θεοτόκου τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, Βενετία, 1836, σ. 548.

²⁷ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Κῆπος Χαρίτων*, Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν ἐνάτην Ὡδὴν τῆς Θεοτόκου, Κεφ. 49, ἔκδ. 1819, σ. 192.

²⁸ Ὅπ. παρ, σ. 175.

πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὡς «ὁ νοητὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ὠραῖος Παράδεισος»²⁹. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, τὸ Ἅγιον Ὅρος δόθηκε ὡς κλῆρος στὴν Παναγία ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο: «Ἔστω ὁ τόπος οὗτος κλῆρος σὸς καὶ περιβόλαιον σὸν καὶ παράδεισος, ἔτι δὲ λιμὴν σωτήριος τῶν θελότων σωθῆναι»³⁰.

Ἐνῶ ἡ πρώτη Εὐα ἔπεσε στὸν ἀρχέγονο παράδεισο, ἡ δεύτερη Εὐα, ὡς Μητέρα τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, ξεδιπλώνει τὴ χάρι τῶν ὀνομάτων της μέσα στὸν νέο παράδεισο τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Ἡ Κυρία τῶν ἀγγέλων ἐμφανίζεται ὡς Κυρία τοῦ ἀγγελικοῦ τάγματος τῶν μοναχῶν. Ἡ Κεχαριτωμένη φανερώνει τὶς χάριτες ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ χάρι της, μέσα ἀπὸ εἰκόνες, προσκυνήματα, εὐλογημένες ἀθωνικὲς γωνιές, γεγονότα τῆς ζωῆς, προσδοκώμενες ἀνταποκρίσεις σὲ αἰτήματα, ἀνέλπιστες ἀπαντήσεις σὲ δοξολογικὰ ξεσπάσματα, ἐμφανίσεις σὲ ἐξαγιασμένους ἀσκητές, μέσα στὴν κατάνυξη τοῦ κελλιοῦ ἢ στὴν λαμπρότητα τοῦ ναοῦ. Παντοῦ καὶ πάντοτε, σὲ κάθε τόπο καὶ σὲ κάθε σημεῖο, ἐλλοχεύει μία ἀνεπανάληπτη ἀφορμὴ, μία μοναδικὴ εὐκαιρίανὰ ζήσει κανεὶς τὸ ἀγκάλιασμα τῆς Θεοτόκου.

Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἀγιορεῖτης μοναχὸς ποὺ νὰ μὴν ζεῖ τὴν Παναγία ὡς Παναγία του, ὡς κύρια καὶ πρώτη προσφυγὴ του, ὡς ἀμετάθετο ἐλπίδα, ἀσφάλεια καὶ προστασία του, ὡς πρέσβειρα καὶ μητέρα του, ὡς πλησίον καὶ μόνιμο σύντροφό του, ὡς ἐναγκαλιστὴ τῶν πληγῶν καὶ ἀνάδοχο τῶν δοκιμασιῶν του.

Κάθε ψάλτης ἀπὸ τὸ «Ἄξιόν ἐστι» θὰ ἀρχίσει τὰ μαθήματά του καὶ μὲ αὐτὸ θὰ ἀποδώσει τὴν καλύτερη τέχνη του. Κάθε ἀγιογράφος ἢ ξυλογλύπτης τὰ πρῶτα καὶ καλύτερα ἔργα ποὺ θὰ φιλοτεχνήσει θὰ ἀπεικονίζουν τὸ θεομητορικὸ πρόσωπο. Κάθε ἡσυχαστὴς σὲ αὐτὴν θὰ καταθέσει τὴν θερμότερη προσευχὴ του. Κάθε μοναστήρι μιὰ δικὴ της εἰκόνα θὰ περιβάλλει μὲ τὸ ἀπαύγασμα τῆς εὐλάβειάς του.

Γεγονότα ἱστορικὰ, ἀνάγκες καθημερινές, ζωντανὰ θαύματα, περιστατικὰ καὶ συγκυρίες, ἰδιώματα θεομητορικὰ ἀποτυπώνονται σὲ κάθε εἰκόνα ποὺ κοσμεῖ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ὀμορφιά της καὶ παρηγορεῖ μὲ τὴν παρουσία της κάθε μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Παναγία τοῦ «Ἄξιόν ἐστι» στὸ Πρωτᾶτο ἢ τὴν Πορταίτισσα στὴ Μονὴ Ἰβήρων, ἔχουμε τὴν Παναγία τοῦ Ἀκαθίστου στὴ Μονὴ Διονυσίου, τὴ Μυροβλύτισσα στὴ Μονὴ Ἁγίου Παύλου,

---

²⁹ Νικοδήμου Ἀγιορεῖτου: *Ἀσματικὴ ἀκολουθία τῶν ὀσίων καὶ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω διαλαμπάντων*, Α' ἰδιόμελον τῆς Λιτῆς.

³⁰ Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Βίος Ὀσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου*, PG 150.1005.

τήν Τριχερούσα στὸ Χιλανδᾶρι, τὴ Γοργοῦπήκοο στὴ Δοχειαρίου, τὴν Ὁδηγήτρια στὴν Ξενοφῶντος, τὴν Παραμυθία στὸ Βατοπέδι, τὴ Γλυκοφιλοῦσα στὴ Φιλοθέου καὶ πλῆθος ἄλλων.

Ἐπίσης, ὅπως ὁ προφήτης Ἡλίας ἄφησε τὴ μυλωτὴ του στὸν Ἐλισσαῖο, κατὰ ἀνάλογο τρόπο ἡ ἁγία Ζώνη τῆς Θεοτόκου, ποὺ εὐλαβῶς διαφυλάσσεται στὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου, ἀποτελεῖ βαρύτερη κληρονομιά, ἀνεκτίμητη εὐλογία καὶ μοναδικὸ θησαυρὸ ποὺ καταξιώνει τὸ Ἅγιον Ὄρος ὡς περιβόλι καὶ τόπο της.

«Χαῖρε, ἅγιον ὄρος καὶ θεοβάδιστον»³¹, ψάλλει ὁ ὕμνωδός, ταυτίζοντας ποιητικὰ τὴν Παναγία μὲ τὸ θεοβάδιστο καὶ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ Παναγία δὲν βρίσκεται στὸ Ἅγιον Ὄρος· ἡ Παναγία εἶναι τὸ πραγματικὸ ἅγιον ὄρος.

Ὅλο τὸ κενὸ τῆς γυναικείας παρουσίας τὸ καλύπτει ἡ Θεομητορικὴ παρουσία. Γί' αὐτὸ καὶ ἔργα μοναδικῆς ἀξίας καὶ θεολογικῆς καὶ πνευματικῆς βαρύτητος ποὺ εἶδαν τὸ φῶς ὡς καρποὶ μεγάλων ἀγιορειτῶν ἀγίων ἀναφέρονται στὸ δικὸ της πρόσωπο. Ἔτσι οἱ περίφημες ὁμιλίες τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ στὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ὁ κανὼν τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στὴν Παναγία τὴ Γοργοῦπήκοο, τὸ Θεοτοκᾶριον καὶ ὅλες οἱ ἀναφορὲς του στὸ πρόσωπό της, ποὺ προαναφέραμε, ξεχειλίζουν ἀπὸ θεολογικὸ βάθος καὶ γλυκύτητα ἀγάπης καὶ θείων αἰσθημάτων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ σύγχρονοι ἅγιοι πατέρες, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἐπώνυμοι καὶ μὴ, μέσα ἀπὸ τὴν Παναγία περνοῦν καὶ διατυπώνουν τὸν καλύτερο κόσμον τους καὶ τὶς ποιοτικότερες ἐκφράσεις τῆς πίστεως τους. Ἀναφέρεται γιὰ τὸν γέροντα Ἰωσήφ: «Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν Παναγίαν μας εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Μόνον ποὺ ἀνέφερε τὸ ὄνομά της τὰ μάτια του ἔτρεχαν. Τὴν παρακαλοῦσε ἀπὸ καιρὸ νὰ τὸν πάρῃ νὰ ξεκουρασθῆ. Καὶ τὸν εἰσήκουσεν ἡ Παντάνασσα. Τὸν ἐπληροφόρησεν ἕνα μῆνα πρὶν διὰ τὴν ἀναχώρησίν του»³², ἡ ὁποία συνέβη τὴν 15^η Αὐγούστου τοῦ 1959, ἡμέρα τῆς Κοιμήσεώς της Ἀνάλογα αἰσθήματα εὐλαβείας ἐκφράζει καὶ ὁ ἀείμνηστος ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, γράφοντας στὸν ὀσιολογιώτατο μοναχὸ Θεόκλητο Διονυσιάτη: «Ἀπὸ Παναγίας ἄρχεσθαι... Πρόσεξε τὴν σκέψιν ταύτην, ποὺ μοῦ ἐπῆλθεν ἐν στιγμῇ ἀναγνώσεως τοῦ Θεοτοκᾶριου. Οἱ Χαιρετισμοὶ καὶ τὸ Θεοτοκᾶριον, ὁ οὐρανός

³¹ Κάθισμα, α' στιχολογίας, Ὅρθρος Κυριακῆς, ἥχος πλ. α'.

³² Ἐφραίμ Φιλοθεΐτου Πρόλογος εἰς τὸ Γέροντος Ἰωσήφ, Ἐκφρασις Μοναχικῆς Ἐμπειρίας, Ἅγιον Ὄρος: Ἰ. Μ. Φιλοθέου, ἐκδ. Γ', 1985, σ. 22.

καὶ ἡ γῆ νὰ παρέλθουν, αὐτὰ ὅμως νὰ μὴ λείψουν καμμίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους. Καὶ εἰς ποίαν οἱ ὕμνοι οὗτοι; Εἰς τὴν ταμίαν ὄλων τῶν χαρίτων τοῦ Θεοῦ»³³.

Θὰ κλείσω μὲ λίγα λόγια καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σιλουανὸ τὸν Ἀθωνίτη, ἰδιαίτερα γνωστὸ στὸν Δυτικὸ κόσμο.

Ὁ ἅγιος Σιλουανὸς ἀναφέρεται στὴν ἀγάπη τῆς Θεοτόκου ὡς τελεία ἀγάπη, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει καὶ αὐτὴν τὴν ἀγάπη τοῦ Ἀδὰμ στὸν Παράδεισο³⁴. Ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς στὸν Κύριο ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κόσμο ὡς ἀσύγκριτα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν δική μας ἀγάπη πρὸς αὐτήν. Τὰ κείμενά του δὲν μιλοῦν καθόλου γιὰ τὴ δική του ἀγάπη, ἀλλὰ γιὰ τὴ δική τῆς. Ἔχουν περισσότερο θαυμασμὸ παρὰ συναίσθημα. Ὁμιλεῖ ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν σιγή τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία καλύπτει τὸ μυστήριό τῆς· *«ἡ Θεοτόκος δὲν παρέδωκε τῇ γραφῇ οὔτε τὰς σκέψεις οὔτε τὴν Ἀγάπην αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱὸν τῆς, διότι δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ταῦτα»³⁵.*

Μέσα ἀπὸ τὰ φειδωλὰ λόγια του καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν λιτὴ ἀλλὰ θερμὴ προσευχὴ του, ἐπαναλαμβάνει βιωματικὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ σχέση μας μαζί τῆς γιὰ τὴν προσέγγισή μας πρὸς τὸν Κύριο. Ἀναφέρει μάλιστα χαρακτηριστικὰ ὅτι ὁ ἴδιος δὲν ἔχει δεῖ τὴν Παναγία, κάτι ποὺ ἀποτελεῖ ὄχι ἀσύνηθες φαινόμενο στὴν ἀγιορείτικη παράδοση, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη τῆς τοῦ ἔχει ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Αὐτὴ ἡ βιωματικὴ σχέση τοῦ δέους τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ ἐνώπιον τῆς Θεοτόκου καὶ ταυτόχρονα τῆς ἐγγύτητος πρὸς τὴν ἀγάπη τῆς ἐκφράζει τὸ πῶς ὁ κάθε μοναχὸς ζεῖ τὴ σχέση μητρότητος μαζί τῆς. Τὸ κύριο ὄνομά τῆς εἶναι *Μήτηρ*: Μήτηρ Θεοῦ καὶ Μητέρα πάντων τῶν Χριστιανῶν. Εἶναι Μητέρα τοῦ Κυρίου, διότι Τὸν ἐγέννησε κατὰ σάρκα, καὶ Μητέρα τῶν χριστιανῶν, διότι ὡς Μήτηρ Θεοῦ σκορπίζει τὴν ἀγάπη τῆς σὲ ὅλον τὸν κόσμο.

Στὴ βάση αὐτῆ, ὁ Ἀγιορείτης μοναχὸς ἀναπτύσσει μία σχέση ἄπειρου σεβασμοῦ καὶ ταυτόχρονα μεγάλης τρυφερότητος μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ μητέρα τῶν μοναχῶν καὶ οἱ μοναχοὶ ἀγωνίζονται νὰ ζοῦνε σὰν παιδιὰ τῆς. Κάθε στιγμή, κάθε συμβάν, κάθε ἐσωτερικὸς πόθος, κάθε ἐλπίδα, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ μοναχοῦ, ἡ πτώση καὶ ἀνάστασή του, συμβαίνουν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς δικῆς τῆς παρουσίας, τοῦ προτύπου,

---

³³ Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης* (1885-1973), Θεσσαλονίκη: Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, 1986.

³⁴ Ἀρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης*, Ἔσσεξ Ἀγγλίας: Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου 1995, σ. 490.

³⁵ Αὐτ. σ. 493.

τοῦ ἐνδιαφέροντος, τῆς προστασίας, τῆς ἀγάπης. Ἡ θεομητορική μητρότητα δὲν εἶναι κάτι ποὺ ἐμεῖς δικαιούμαστε ὡς τέκνα της, ἀλλὰ κάτι ποὺ αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἐκπορεύει ὡς ἰδίωμά της. Ἐμεῖς προστρέχουμε σὲ αὐτὴν ὡς εἰς μητέρα προσδοκῶντας διὰ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου νὰ ζοῦμε τὴν πατρότητα τοῦ Θεοῦ, νὰ ζοῦμε τὸ ἱερώτατο μυστήριο τῆς υἱοθεσίας μας, τὴν δυνατότητα καὶ *«ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι»* (Ἰω. α' 12).